

FOTOBELVARING I NORGE

– informasjon fra ABM-utvikling

Som en del av vår kulturarv spiller fotografier en like viktig rolle i produksjonen og vedlikeholdet av samfunnets hukommelse som skriftlige kilder og gjenstander. Derfor arbeides det på nasjonalt plan for å ta vare på den fotografiske kulturarven. Fotografier finnes i både arkiv, bibliotek og museer, og fotobelvareingsarbeidet i Norge inkluderer alle tre sektorer både organisatorisk og operativt. Begrepet fotobelvaring dekker i denne sammenheng hele spekteret av oppgaver fra innsamling og sikring, til katalogisering og formidling.

Kort historikk

Det første initiativet til et organisert, landsomfattende arbeid for fotobevaring ble tatt i 1928 med dannelsen av en internasjonal ikonografisk kommisjon. Men både før og etter dette har fotobevaringsarbeidet foregått i regi av flere institusjoner. Ulike faggrupper og institusjoner har lagt vekt på forskjellige aspekter ved fotografiet som medium. Innenfor det organiserte fotobevaringsarbeidet i Norge har fotografiet hovedsakelig blitt vurdert som kulturhistorisk kilde og illustrasjon. Mindre fokus har tradisjonelt vært lagt på de estetiske sidene ved fotografiet og på fotografiets tekniske historie. Dette har naturlig nok preget de siste årenes organisering av fotobevaringsarbeidet, blant annet gjennom opprettelsen av et nasjonalt museum for fotografi i 1994, det nåværende Preus museum.

Noen hovedpunkter i utviklingen de siste 50 årene:

- I 1953 ble "Redd fotografiene" utgitt av den norske ikonografiske kommisjon (etablert i 1934)
- I 1960 kom Lov om rett til fotografier
- I 1969 ble Norges Fotografforbunds 75 års jubileum opptakten til et landsomfattende registreringsarbeid av fotografisamlinger
- I 1972 ble Norsk kulturråds fotoutvalg opprettet
- I 1976 utkom Fotoutvalgets Innstilling fra utvalget for registrering og bevaring av gamle fotografier, som la grunnlaget for den tredelte organisasjonsmodellen for fotobevaringsarbeidet i Norge; nasjonalt, regionalt og lokalt plan
- I 1977 ble Sekretariatet for fotoregistrering (SFFR) etablert
- I 1989 ble Nasjonalbiblioteket opprettet
- I 1992 utkom "Fotografi - Fortid og Framtid: Plan for vern av fotografier" ved Norsk kulturråds arbeidsgruppe for fotobevaring
- I 1994 vedtok staten å kjøpe det private Preus Fotomuseum (åpnet i 1976) og opprette Norsk museum for fotografi - Preus fotomuseum (nå Preus museum),
- Norsk museumsutvikling (NMU) ble opprettet samme år
- I 1995 ble fotografi innlemmet i Åndsverkloven
- I 1997 ble SFFR innlemmet i NMU og navnet endret til NMU-Fotosekretariatet
- I 2001 åpnet Norsk museum for fotografi - Preus fotomuseum (nå Preus museum) i nye lokaler på Karljohansvern i Horten
- I 2003 ble ABM-utvikling formelt opprettet, og fotosekretariatet erstattet av et tverrsektorielt fototeam

Den tredelte organisasjonsmodellen, som ble lagt fram i Fotoutvalgets innstilling fra 1976, har ført til et samarbeid mellom de statlige, fylkeskommunale og kommunale nivåene.

Nasjonale aktører

Hovedmålet for det nasjonale fotobevaringsarbeidet er å bevare, gjøre tilgjengelig og formidle fotografisk materiale av nasjonal betydning. ABM-utvikling, Preus museum, Riksarkivaren og Nasjonalbiblioteket deler det overordnede ansvaret for fotobevaring i Norge. Samlet skal disse institusjonene dekke alle fotografiets ulike sjangere, konvensjoner og bruksformer, for uten fotografiets tekniske historie og utvikling. De skal også dekke rådgivende og tjenesteytende funksjoner for det regionale og lokale fotobevaringsnettverket. Videre arbeides det for å øke kompetansen innen fotobevaringsfeltet, og å utvikle standarder, strategier og verktøy som kan styrke fotobevaringsarbeidet lokalt, regionalt og nasjonalt.

ABM-utvikling

ABM-utvikling har som hovedoppgave å drive aktivt strategisk utviklingsarbeid for å samordne, effektivisere og styrke arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. Institusjonens rolle på fotoområdet er å ha det overordnede ansvaret for å koordinere, styrke og utvikle arbeidet med fotobevaring.

Hovedoppgaver for ABM-utvikling innen fotobevaring:

- utvikle overordnede strategier for det organiserte fotobevaringsarbeidet
- samordne og styrke det nasjonale og regionale nivået
- stimulere faglig utvikling og kompetansebygging gjennom egeninitierte tiltak og støtte til eksterne utviklingsprosjekt
- utvikle og implementere internasjonale og nasjonale standarder for fotobevaring
- samordne fotobevaringsarbeidet mellom fagfeltene i abm-sektoren

Preus museum

Preus museum skal dekke de kunstneriske, kulturhistoriske og tekniske sidene ved fotografiet - det vil si, fotohistorien. Museet skal gjennom forskning, innsamling og bevaring skape kunnskap om, forståelse for og opplevelse av fotografiet som historisk kulturytring, sam-

funnsfenomen og som estetisk og kunstnerisk uttrykk. Som nasjonalt fotomuseum skal det gi faglig hjelp til kulturinstitusjoner og personer som vil formidle fotografi, fototeknologi og fotohistorie.

Hovedoppgaver for Preus museum:

- Utføre forskning om fotohistorie
- Utvikle bibliografi/spesialbibliotek
- Sørge for innkjøp og innsamling av norsk og internasjonalt fotografi
- Sørge for innkjøp og innsamling av fototeknisk utstyr
- Formidle gjennom faste og temporære utstillinger, foredrag, seminarer og publikasjoner
- Tilby faglig rådgivning
- Være kompetansesenter for fotokonservering
- Ha delansvar for fotoregistrene på nett i samarbeid med Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbiblioteket arbeider for at allment tilgjengelig fotografi skal bli bevart for ettertiden (jf. Lov om pliktavlevering).

Videre blir historisk fotografisk materiale bevart og gjort tilgjengelig ved institusjonen. Nasjonalbiblioteket er en ressurs for andre forvaltere av fotografi i deres tekniske bearbeiding av fotografisk materiale. Institusjonen sikkerhetskopierer verneverdig fotografi, produserer digitale kopier og yter konserverings- og rådgivningstjenester. Det arbeides aktivt for en enhetlig standard for registrering/katalogisering av fotografi. Fotografisk materiale kan etter avtale deponeres i Nasjonalbibliotekets sikringsmagasiner. Formidling av fotografi foregår både faktisk og virtuelt, sistnevnte for eksempel i bildedatabasen Galleri NOR.

Hovedoppgaver for Nasjonalbiblioteket innen fotobevaring:

- Sørge for pliktavlevering av fotografi

- Bevare og formidle norsk fotografi
- Tilby deponering i sikringsmagasin
- Foreta sikkerhetskopiering av verneverdig materiale
- Ha rådgivningstjeneste for konservering, digitalisering, katalogisering og prosjektering av større fotobevaringsoppgaver
- Ha delansvar for fotoregistrene i samarbeid med Preus museum
- Være kompetansesenter for opphavsrett

Riksarkivaren

Riksarkivaren leder arkivverket som består av Riksarkivet og åtte statsarkiv. Riksarkivaren har et spesielt ansvar for fotografier som utgjør deler av arkiv. Med hjemmel i arkivloven skal Riksarkivaren påse at fotografier i offentlige arkiv, både statlige og kommunale, blir tatt vare på. Riksarkivaren skal holde oversyn over verneverdige privatarkiv, og har også oppgaver når det gjelder å bevare privatarkiv, som ofte inneholder fotografier. I Riksarkivet og statsarkivene er fotografiene, i likhet med arkivmateriale for øvrig, tilgjengelig for allmennheten i samsvar med lovgivningen.

Hovedoppgavene for Riksarkivet innen fotobevaring:

- Sørge for at fotomateriale i offentlige arkiv blir tatt vare på
- Oppbevare fotomateriale fra statlige arkivskapere og privatarkiv
- Ordne, katalogisere, gjøre tilgjengelig og formidle fotomateriale i arkiv

Norsk kulturråd

Norsk kulturråd disponerer midler til prosjekter innen fotobevaring, som har vært ett av Kulturrådets satsningsområder de siste årene. Tiltak som skal sikre bedre oppbevaringsforhold, er særlig prioritert. I 1998 opprettet Kulturrådet en arbeidsgruppe for fotobevaring som skal fungere som konsulentorgan i forbindelse med søknader og være et forum for drøfting av behov for konkrete tiltak.

Hovedoppgaver for Norsk kulturråd innen fotobevaring:

- Forvalte midler til bevaring og formidling av fotografi
- Gi støtte til innkjøp av nasjonalt viktige fotografier

Kontaktmøtet for fotobevaring

Et sentralt koordineringstiltak er Kontaktmøtet for fotobevaring, der alle de nasjonale ansvarsinstitusjonene er representert. Her diskuteres overordnede linjer for det nasjonale fotobevaringsarbeidet og konkrete saker av nasjonalt format og betydning. Kontaktmøtet arrangeres i hovedsak halvårlig.

Fylkesansvarlige fotobevaringsinstitusjoner

Per i dag er det 25 fotobevaringsinstitusjoner på fylkesnivå, jf oversikten under. Disse skal være rådgivere for fylkeskommunale og kommunale myndigheter og for de lokale institusjonene som utfører det praktiske innsamlings- og registreringsarbeidet. De fylkesansvarlige institusjonene skal også fungere som kontaktledd mellom ABM-utvikling og det kommunale eller lokale fotobevaringsmiljøet.

Fylke	Institusjon	Telefon
ØSTFOLD	Østfold fylkes billedarkiv	69 11 70 00
AKERSHUS	Akershus fylkesmuseum	63 80 69 20
OSLO MUSEUM	Oslo Bymuseum	23 28 41 70
HEDMARK	Domkirkeodden	62 94 73 15
OPPLAND	Maihaugen	61 31 32 80
	Hadeland Folkemuseum	61 35 99 00
	Valdres Folkemuseum	61 16 95 00
	Toten Økomuseum	61 28 89 00
BUSKERUD	Buskerud fylkesfotoarkiv	32 13 50 50
VESTFOLD	Museumssenteret i Vestfold	33 52 22 00
TELEMARK	Telemark Museum	35 52 35 94
AUST-AGDER	Aust-Agder kulturhistoriske senter	37 07 35 00
VEST-AGDER	Vest-Agder Fylkesmuseum	38 09 02 28
ROGALAND	Statsarkivet i Stavanger	51 50 12 60
HORDALAND	Hordaland fylkesarkiv	55 23 99 50
SOGN OG FJORDANE	Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane	57 65 61 00
MØRE OG ROMSDAL	Aalesund Museum - FylkesFOTOarkivet	70 12 31 70
SØR-TRØNDELAG	Trøndelag Folkemuseum	73 89 01 00
NORD-TRØNDELAG	Levanger Museum	74 08 65 10
NORDLAND	Salten Museum	75 52 16 40
TROMS	Tromsø Museum	77 64 50 00
FINNMARK	Finnmark fylkesbibliotek	78 96 25 00

Lokale fotobevaringsinstitusjoner

De lokale fotobevaringsinstitusjonene omfatter blant annet kommunale museer, arkiv, bibliotek, bedrifter og historielag. Den lokale kunnskapen om hendelser og personer er et nødvendig og viktig bidrag i forhold til innsamling og registrering, og er en ressurs i det nasjonale fotobevaringsarbeidet.

Adresser

ABM-utvikling - statens senter for arkiv, bibliotek og museum

Postboks 8145 Dep., 0033 Oslo
Besøksadresse: Apotekergaten 8
Telefon: 23 11 75 00
Telefaks: 23 11 75 01
e-post: post@abm-utvikling.no
Web: <http://www.abm-utvikling.no/>

Preus museum

Postboks 254, 3192 Horten
Besøksadresse: Nedre vei 8, Karljohansvern
Telefon: 33 03 16 30
Telefaks: 33 03 16 40
e-post: post@foto.museum.no
Web: <http://www.foto.museum.no/>

Riksarkivaren

Postboks 4013 Ullevål Stadion, 0806 Oslo
Besøksadresse: Folke Bernadottes vei 21
Telefon: 22 02 26 00
Telefaks: 22 23 74 89
E-post: riksarkivet@riksarkivaren.dep.no
Web: <http://www.riksarkivet.no>

Norsk kulturråd

Postboks 101 Sentrum, 0102 Oslo
Besøksadresse: Grev Wedels plass 1
Telefon: 22 47 83 30
Telefaks: 22 33 40 42
e-post: kultur@kulturrad.dep.no
Web: <http://www.kulturrad.no/>

Bilder

Forside: Foto ukjent, spisesal, hotellplattform på Ekofisk, november 1978. © Norsk oljemuseum.

Innside: Foto Hans Grendahl, Sognefjorden, 1937. © Preus museum.

Bakside: Foto ukjent, egguken 1960. © Norges Bondelag / Nasjonalbiblioteket.

Nasjonalbiblioteket

Besøksadresser:
Finsetveien 2, Mo i Rana
Victoria Terrasse 11, Oslo
Postadresse: Postboks 2674 - Solli, 0203 Oslo
Telefon: 810 01 300
Telefaks: 75 12 12 22
e-post: nb@nb.no
Web: <http://www.nb.no/>

Utgitt av ABM-utvikling
april 2005